

Lavinia Betea despre „Savanta de renume mondial”

Tovarășa. Biografia Elenei Ceaușescu, Lavinia Betea (Editura Corint, București, 2021)

Lavinia Betea, un tenace, riguros și priceput cercetător, a dobândit calitate de intelectual harnic, exigent, corect și nepărtinitor, în urma unui exercițiu didactic universitar de înaltă ținută morală și corectitudine profesorală. Ceea ce exprimă în relațiile cu studenții, dezvoltă în atitudinea obiectivă, nesentimentală față de personajele ale căror existențe au intrat în atenția cercetării sale. Originară din Hălmașiu, cu studii temeinice de filozofie, are o prestație excepțională universitară la București și apoi Arad (UAV), pasionată de psihologia politică, L. Betea este publicist și important eseist român, dispunând de perfecționări în Franța, în special pe lângă psihosociologul Serge Moscovici, întemeietorul școlii de psihologie socială din Pris.

Biografiile scrise (cum este și această inspirată din activitatea *Tovarășei* în 394 pagini) se citesc cu plăcerea lecturării unui roman dintre cele mai ademenitoare. Deși textul se bazează pe cercetări de arhivă, documente edite, articole, memorii, jurnale, volume de specialitate, resurse on-line, arhitectura discursului este dantelată cu elemente narative și informaționale, care aureolează un text seducător, grație rânduiei cumpănite în cuvinte, și o scriere croită cu detașare, rigoare și exigență științifică.

De ce am scris această carte, se întrebă Lavinia Betea, profesor dr., jurnalist, scriitor, psiholog și filosof. Și-a creat o pasiune intelectuală pentru studiul comportamentului liderilor comuniști

din România, valorificând documente, mărturisiri, dialoguri, povești din Cartierul Primăverii, ca un exercițiu de psihologie politică și de restituire a unor adevăruri, care zăceau sub crusta fabulațiilor. Previne astfel falsificarea (sau mitologizarea) unor evenimente contemporane, cu personaje din nomenclatura comunistă: Pătrășcanu, Maurer, Mănescu, Andrei, Ceaușescu și Tovarășa lui, Elena.

Răspunsul la întrebare, dublată de alta *De ce această biografie își găsește temeiul în eseuul său Bărbați și femei. Întâlniri cu Serge Moscovici* (2007) (S. Moscovici a fost renumit sociolog francez, autorul volumului *Psihologia socială sau Mașina de fabricat zei* (1997). În opinia francezului, *Zei* simbolizează putere, pasiune pătimașă, iar „*Secolul XX a fost și secolul femeilor*”, soții din umbră care au determinat schimbări fundamentale în „*cotidianul contemporanilor și în evoluția umanității*”, susține L. Betea. *Tovarășa* a fost o astfel de femeie puternică, fără scrupule, împătimită de putere și orgoliu, reprezentând, ca și altele, *potențialitățile femininismului*. Elena din Petrești, „*o semianalfabetă trecând drept savantă de renume mondial*”, a ajuns să banalizeze răul (Arendt), folosindu-și ambițiile pentru a dobândi, ca nevastă de conducător, ascensiunea spre puterea absolută și spre autoritate dominantă. În istorie, a rămas fantoșa falsă a unei „*vieți clădite pe compromisuri și duplicități*”, după cum

se constată la politicienii actuali, amăgiți de „toxicitatea puterii, de *sindromul hybris*” (D. Owen) și de patologia dominării. Mai spune psihologul politic L. Betea, punându-și pe umeri toga scriitorului: „*Legenda Ceaușeștilor trimite la basmul Cenușăresei, dar cu final horror*” (p. 8). Răspunsul la ipotezele textului se desenează într-o nuanță subtilă: actuala clasă politică utilizează aceleași proceduri de a-și crea identitate poleită, prin doctorate perfide, prin debarasarea de adversari cu dosare compromițătoare și prin ascensiunea spre treptele înalte ale puterii folosind șantajul și chiar trădările.

Textul, compartimentat în 19 capitole, începe cu o formulă narativă pătrătoare de arome literare: „*Îmbrăcați ca pentru călătorii friguroase, bătrânii urmăreau foiala dimprejur. Încă nu se știau căzuți din cuibul puterii*” (p. 15). Documentele de arhivă folosite sugerează idei constructive și sunt integrate cu artă și pricepere jurnalieră în textul cărții. Portretizarea întreține farmecul narațiunii istorice. „*Cert este că Elena Petrescu a finalizat clasele primare*”. Până la 17 ani a trăit în satul natal. Puținele urme din memoria colectivă conturează umbra unei „*fete frumoase și la locul ei: cu talie suplă, ten măsliniu, ochi deschiși la culoare, păr arămiu și bogat*”. În același stil, literatura completează peisajul social pe care îl traversează personajul: „*Lenuța petrecea cu ofițerii nemți împreună cu cumnata sa Rașela. Se deduciseră amândouă cu băuturi fine și gustări rafinate.*” Dar, opinează Lavinia, „*fotografiile ei din acea vreme nu prea îndeamnă la crezare. Slabă și uscată, semănând mai curând a băiețandru decât a femeie, printre „nimfele” brune sau blonde, „cu pulpe rotunde” din București, Lenuța ar fi avut puține șanse să-i ispitească pe trufașii arieni*” (p. 66)

Istoria instalării socialismului în România și a dezvoltării acestuia spre un comunism atroce și puternic sovietizat este reconfigurată în același mod de elegant spectacol stilistic. E o plăcere să lecturezi atâtea picanterii despre **Ceaușescu și epoca sa** și despre **Biografia**

Elenei Ceaușescu. Alcătuirea mitului de „*savantă cu renume mondial*”, de „*om politic și soție ideală*”, de „*personalitate multilateral dezvoltată*” etc. s-a coagulat progresiv prin metaforizări și omagii, prin simbolizări artistice și dedicații oportuniste, grație unor umilințe tipic mioritice. Versuri omagiale, statui, basoreliefuri, montaje fotografice, laude deșarte, cadouri pentru „*tovarășa*” au alimentat și întreținut istovirea laudelor poporului, stimulând entuziasmul omagiatei în cuvinte umflate și creând chiar o hipnoză de imagine ideală. Beția puterii s-a alcătuit prin complicitate și linguşeală.

Viața personală și familială a cuplului Nicu și Lenuța se împletește cu ambițiile de încoronare a autorității politice în urma acordării „*doctoratului prin decret de stat*”, a vizitelor de stat la „*curțile*” marilor puteri, făcând față protocolului specific înaltelor doamne: Jian Quing, Patricia Nixon, Împărăteasa Farah, Regina Elisabeta a II-a, precum și a celorlalte soții de conducători din cele peste 200 de vizite oficiale ale lui N. Ceaușescu. În plus, savanta „*Lenuța*” a fost amăgită cu titluri științifice, doctor honoris causa, demnități academice etc. Entuziasmele altora și laudele afișate au creat convingerea „*omnipotenței sale*” și a „*înclinației narcisiste*” pentru sporierea faimei și a dependenței de putere și supremație. Lenuța a dominat trei decenii de trecut comunist și a fost fericită, fiind convinsă că poporul român a bine meritat-o, ca *influencer* al deciziilor directive politice și statale.

De la extaz la agonie! „*Liniștește-te-te, Nicule, se va rezolva într-un fel*”, rostește Tovarășa la procesul regizat de „*revoluționari*” în Unitatea militară din Târgoviște. Elena și Nicolae Ceaușescu sunt ciuruiți de parașutiștii din Boteni, în urma condamnării lor la moarte „*din rațiuni revoluționare*” de către un Tribunal militar, constituit ad-hoc. Concluziile devin sursă de prelungire a gândurilor istorice: „*Elena Ceaușescu a fost singura femeie condamnată și executată din istoria României*” (p. 27). „*În acea seară, încheie autoarea, înaintea petrecerii Clubului „Steaua”, de toate aceste*

decizii, gânduri și munci, Stănculescu se va spăla pe mâini cu whisky" (p. 379). Cinic. „Ei, revoluționarii, „vor rescrie trecutul și vor plănui viitorul. În numele poporului...”. Alte măști aceeași piesă.

Volumul „**Tovarășa. Biografia Elenei Ceaușescu**” propune un text istoric, foarte riguros documentat, utilizând citări multiple ca justificări științifice. Fiecare opinie și moment al relatării are ca temei documentele. Liantul dintre acestea se realizează printr-un fermecător gest de metaforizare, care dă textului savoare, întreținând plăcerea lecturării unei biografii de o remarcabilă coerență științifică. N-aș putea avansa certitudinea că e vorba de o biografie romanțată, dar irizările literare dau textului farmecul lecturii ademenitoare. Unii cititori vor regăsi în textul biografic

uimire, iar alții emoție ori entuziasm. Istoricul, biograful, scriitorul, profesorul ori sociologul Lavinia Betea întemeiază, prin limbaj, o lume în care personajele s-au jucat cu puterea politică și au clădit un instrumentar mincinos, lăsând moștenire „*compromisuri și duplicități*”; au rezultat politicieni ahtiați de glorie și hămesiți de averi abuzive, prin furt, minciună, corupție și fățarnicii financiare. Numeroase compromisuri politice au fost preluate și folosite ca instrumente machiavelice pentru ascensiunea spre putere, fiind moșteniri ale comunismului transmise decidenților contemporani, politicieni goi de moralitate și de voința devotamentului pentru binelul public.

Anton Ilica

[„Aurel Vlaicu” University, Arad]